

Yttrande

Dnr 2018-009

23 februari 2018

Socialdepartementet
Enheten för familj och sociala tjänster
103 33 Stockholm

Jämställt föräldraskap och goda uppväxtvillkor för barn (SOU 2017:101)

DNR S2017/07382/FST

SAMMANFATTNING

Konjunkturinstitutet invänder mot förslaget att begränsa antalet föräldrapenningsdagar som är möjliga att ta ut under barnets tre första levnadsår till 390 dagar istället för de totala 460 dagar som föräldraförsäkringen enligt förslaget omfattar.

Konjunkturinstitutet föreslår att en något större flexibilitet medges i antalet föräldrapenningsdagar som kan tas ut varje år efter treårsdagen.

Konjunkturinstitutet instämmer i utredningens slutsats att förslagen troligtvis leder till ett ökat arbetskraftsdeltagande och en minskad förekomst av deltidsarbete bland mödrar. Det finns dock en risk för att mängden föräldraledighet utan ersättning bland kvinnor ökar på grund av förslaget.

Om utredningens förslag genomförs kan en översyn av regelverket kring den lägsta åldern för barns rätt till barnomsorg vara önskvärd.

Utredningen underskattar troligtvis förslagets konsekvenser för kommunernas kostnader för barnomsorg.

Konjunkturinstitutet har i övrigt inget att erinra mot den konsekvensbeskrivning för de offentliga finanserna som utredningen innehåller.

Konjunkturinstitutet har inga synpunkter på de övriga förslagen i betänkandet.

GRUNDERNA FÖR KONJUNKTURINSTITUTETS STÄLLNINGSTAGANDE OM BEGRÄNSNINGEN AV FÖRÄLDRAPENNINGSDAGAR UNDER BARNETS TRE FÖRSTA LEVNADSÅR

Utredningen föreslår att högst 390 dagar av totalt 460 dagar får tas ut under barnets första tre levnadsår. Det innebär att barnets vårdnadshavare ”tvingas” spara 70 dagar till dess att barnet är äldre.¹ Förslaget motiveras av jämställdhetsskäl. Det står att förslaget (sidan 431):

”(…) innebär istället att möjligheten till föräldrapenning för äldre barn inte är beroende av om föräldrarna har möjlighet att spara ersättningsdagar från småbarnsåren”

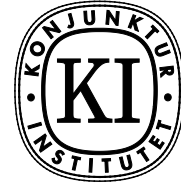
Således motiveras förslaget utifrån ett jämställdhetsperspektiv mellan hushåll med olika ekonomiska förutsättningar, snarare än jämställdhet mellan könen inom samma hushåll.

Konjunkturinstitutet konstaterar att:

- Förslaget står i strid med utredningens målsättning (se sidan 416) att ge föräldrarna möjlighet att ”(...) kombinera förvärvsarbete med familjeliv och detta framförallt i barnets *yngre åldrar*, genom att koncentrera uttaget av föräldrapenningss dagar till *när barnet är litet*”. Förslaget står i strid med utredningens påstående i sammanfattningen (sidan 22) att ”Föräldrapenningen bör ytterligare koncentreras *till tiden för barnets födelse och de första åren i barnets liv*”. Utredningen antyder att det faktum att vissa hushåll förbrukat samtliga föräldrapenningss dagar vid en tidig ålder är något negativt. Men om barnens bästa är att föräldrarna är närvarande vid en tidig ålder så är detta inte negativt, snarare positivt. Förslaget att tvinga ett sparande av 70 dagar till senare åldrar har inte barnets bästa i fokus, eftersom barnen är i större behov av föräldrarnas omvårdnad vid en tidigare ålder.
- Förslaget kan få negativa konsekvenser för barn i familjer där den ena föräldern är oförmögen att vårda barnet och av olika skäl vägrar att avstå dagar till den andra föräldern. I de fall den andra föräldern inte kan bli ensam vårdnadshavare blir det totala maximala uttaget av dagar till och med treårsåldern 195 dagar jämfört med maximalt 240 dagar i det nuvarande systemet.
- Utredningens direktiv var, förutom att ha barnets bästa i fokus, att uppnå en jämlikhet mellan föräldrar och mellan könen. Motiveringen till förslaget på sidan 431 sätter inte barnets bästa i fokus och har dessutom ingen bäring på jämställdheten mellan könen, eller mellan föräldrarna inom enskilda hushåll, bara mellan hushåll. Förslaget motverkar dock jämställdheten mellan hushållen, eftersom det *försvarar* situationen för ekonomiskt svaga hushåll. Att tvinga samtliga hushåll att spara 70 dagar till efter treårsdagen kan göra livspusslet för ekonomiskt pressade hushåll ännu svårare. Inget enskilt hushåll får högre välfärd av att planeringsmöjligheterna begränsas. I argumentationen på sidan 431 gör utredarna en tankekurpa, som bäst illustreras av ett exempel:

Anta två hushåll A och B, och att inga restriktioner finns på när föräldradagarna tas ut. Hushåll A har bättre ekonomi och möjligheter att planera föräldradagarna. Hushåll A väljer att spara 70 dagar till efter barnets treårsdag, vilket åstadkoms ge-

¹ För flerbarnsfödslar och barn som flyttar till Sverige föreslås andra regler. Konjunkturinstitutet har inga invändningar mot dessa andra förslag.

nom att hushållet inte tar ut full ersättning (hela dagar) för föräldraledigheten. Hushåll B har sämre ekonomi och väljer av den anledningen att ta ut full ersättning. Hushåll B sparar medvetet inte några dagar till efter treårsdagen, av ekonomiska skäl. Utredarna tror att genom att tvinga även hushåll B att spara 70 dagar till efter treårsdagen så åstadkoms högre jämlikhet mellan hushållen. Det säger sig självt att det är en felaktig slutsats. Ex-post, vid treårsdagen kan det se ut som att välfärden mellan hushållen är mer jämlik. Men under tiden från födseln till treårsdagen har välfärden för hushåll B försämrats på grund av förslaget. Detta eftersom de får lägre inkomst under de första åren, och/eller att tvingas arbeta mer än de hade önskat. Hushåll A påverkas inte alls av förslaget i detta exempel.

Effekten av förslaget är alltså att välfärden för såväl ekonomiskt svaga hushåll som för barnen försämras. Det är inget önskvärt resultat, och det går stick i stäv med utredningens uttalade målsättning.

Konjunkturinstitutet rekommenderar därför att siffran 390 i första stycket, § 12 a, i förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken, ändras till 460, och att siffran 142 ändras till 170. Eventuellt kan vissa följdjusteringar också behövas.

GRUNDERNA FÖR KONJUNKTURINSTITUTETS STÄLLNINGSTAGANDE GÄLLANDE HUR MÅNGA FÖRÄLDRAPENNINGSDAGAR SOM KAN TAS UT ÅRLIGEN FÖR BARN I ÅLDRARNA TRE TILL TIO ÅR

Utredningen föreslår att maximalt tio föräldrapenningsdagar ska kunna tas ut per år för barn mellan tre till tio års ålder. Argumenten för och emot förslaget framgår på sidan 437 – 438 i utredningen. Konjunkturinstitutet anser att fördelarna med ett mer flexibelt system som lyfts fram i utredningen bör väga tyngre än argumenten mot ett mer flexibelt system. Förslaget motiveras med att det är en renodling av förmånen och att det styr uttaget till kortvariga ledigheter när barnet är äldre. Att renodla systemet är dock inget självändamål, det viktiga är att systemet är begripligt för föräldrarna. Andra lösningar, till exempel ett system som inte alls begränsar uttaget något av åren, kan också beskrivas som ett renodlat och begripligt system. Renodlingsargumentet håller därför inte som tillräckligt skäl till att motivera förslaget. Det andra argumentet, att styra ledigheten till kortare perioder, har viss tyngd. Men det ska vägas mot fördelarna med att ge föräldrar möjlighet att ta ut längre ledighet under barnets tid i förskoleåldern, då behovet av föräldrarnas närvaro är större. Konjunkturinstitutet föreslår därför att en ökad flexibilitet medges, eller att den undre åldersgränsen i regleringen på tre år höjs till en ålder närmare skolstarten.

GRUNDERNA FÖR KONJUNKTURINSTITUTETS BEDÖMNING OM KONSEKVENSERNA FÖR KOMMUNERNAS KOSTNADER FÖR BARNOMSORG

Utredningen beräknar att efterfrågan på plats i förskola eller i pedagogisk omsorg ökar med 5 procent om förslagen genomförs (sidan 678). På sidorna därefter görs en överslagsberäkning av ökade kostnader av att ca 5000 barn påbörjar förskolan en månad tidigare. Utredningen beräknar alltså bara kostnaderna för en tidigarelagd start i förskolan, men inte kostnaderna för att den totala tiden per år för barn som redan börjat i förskolan också lär öka. Konjunkturinstitutet föreslår att beräkningen också ska inkludera kostnaden för en ökad vistelsetid på förskolorna, och inte enbart en tidigarelagd ålder för starten.

GRUNDERNA FÖR KONJUNKTURINSTITUTETS FÖRSLAG OM ÖVERSYN AV ÅLDERSGRÄNSEN FÖR FÖRSKOLESTART

Enligt skollagens 8:e kapitel, § 5 ska barn erbjudas förskola från och med ett års ålder. Utredningens förslag innebär att en enskild förälders möjlighet till föräldraledighet med ersättning sjunker från dagens 240 till 195 dagar, i de fall den andre föräldern inte avstår från sina dagar. I situationer där båda föräldrar har den formella vårdnaden, men den andre föräldern varken vill vårda barnet eller avstå dagar, kan den vårdande föräldern drabbas ekonomiskt. I de fallen kan den vårdande föräldern vara i behov av barnomsorg redan vid en tidigare ålder än barnets ettårsdag. En sänkning av åldersgränsen på ett år i skollagen skulle underlätta vid dessa situationer.

ÖVRIGA SYNPUNKTER

Utredningen saknar en konsekvensanalys av de makroekonomiska effekterna av ett förändrat arbetskraftsdeltagande bland män och kvinnor. Ett resonemang utifrån kvinnors och mäns arbetskraftsdeltagande och hur detta påverkar arbetade timmar och timlöner i ekonomin hade varit önskvärt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Urban Hansson Brusewitz. Föredragande har varit Erik Glans.

Urban Hansson Brusewitz

Erik Glans